

ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

Η ΔΙΑΠΛΟΚΗ... ΣΤΗ ΓΝΩΣΗ

Τοῦ κ. Ἀλέξανδρου Μ. Σταυροπούλου, Ὁμ. Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Τὸ ὄν λέγεται πολλαχῶς

Πῶς ἀποκτᾶται ἡ γνώση; Ἀπομονώνοντας τὰ γνωστικά ἀντικείμενα καὶ μαθαίνοντάς τα τὸ καθένα ξεχωριστά; Ἡ προσεγγίζοντάς τα μὲ ποικίλες προσβάσεις, ὅπως γίνεται σήμερα, θέλοντας μάλιστα νὰ τὸν ἐπιβάλουμε ὡς μοναδικὸ ἴσως τρόπο, **διαθεματικά**; Ἕνα ἀντικείμενο, ἓνα θέμα, δηλαδή, τὸ ἐρευνᾶς μέσω πολλῶν ἐπιστημῶν, διεπιστημονικά, καὶ θεωρεῖς ὅτι ἀνήκει σὲ ποικίλη τοπογραφία, σὲ διαφορετικοὺς γνωστικοὺς τόπους (πρβλ. τὴν ἐλληνόριζη ἀγγλικὴ λέξη topics), σὲ ἄλλα «θέματα» (γεωγραφικά διαμερίσματα σύμφωνα μὲ τὴ βυζαντινὴ πολιτικὴ χωροταξία).

Πῶς, λοιπόν, τὸ παιδί, ὁ ἔφηβος, οἱ νέοι ἀλλὰ καὶ οἱ μεγάλοι θὰ γνωρίσουν καλύτερα ἓνα ἀντικείμενο, μία ἔννοια, ἓνα τμῆμα τοῦ ἐπιστητοῦ; Παρατακτικά; Ὁ ἓνας μετὰ τὸν ἄλλον ἢ ὁ ἴδιος δάσκαλος νὰ παραθέτει συγκεντρωμένα δεδομένα, πληροφορίες, γνώσεις ἀπὸ ποικίλες πηγές ὅπως τὴ Φυσικὴ, τὰ Μαθηματικά, τὴ Λογοτεχνία, τὴ Θρησκεία ἢ καὶ ἄλλες; Καὶ ποίος θὰ ἐνο-

ποιήσει τὴ συγκεντρωμένη αὐτὴ γνώση ὡς καρπὸ σοφίας φορτωμένη, ὅμως, μὲ τὴ δική του βιωματικὴ ἐμπειρία τοῦ μεταδίδοντος ἢ καὶ τοῦ προσλαμβάνοντος; Σὲ ποιὲς ἡλικίες θὰ εἶναι κατάλληλη αὐτὴ ἢ διαθεματικὴ προσέγγιση; Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς θὰ γίνῃ ἀπὸ τὸ Νηπιαγωγεῖο, τὸ Δημοτικὸ, τὸ Γυμνάσιο, τὸ Λύκειο, τὸ Πανεπιστήμιο; Γιατί νὰ μὴ συνεχίζεται καὶ σὲ μία διὰ βίου ἐκπαίδευση;

Δὲν θὰ ἐπιμείνω στὰ παιδαγωγικά ἐπιχειρήματα καὶ στὴν ἐφαρμογὴ τῆς διαθεματικῆς ἐκπαίδευσης ἔτσι ὅπως αὐτὴ προβάλλεται σήμερα στὰ ἐπίσημα ἀναλυτικὰ προγράμματα τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων. Γίνονται ἄλλωστε προσπάθειες καὶ στὴ σχολικὴ θρησκευτικὴ ἀγωγή νὰ ἀξιοποιηθοῦν τέτοιου τύπου σκέψεις μὲ ἀνάθεση μάλιστα ἐρευνητικῶν φροντιστηριακῶν ἢ καὶ διπλωματικῶν ἐργασιῶν στὰ μεταπτυχιακὰ προγράμματα τῶν Θεολογικῶν μας Σχολῶν. Ἐξάλλου, ἐμπειρικά, ὅλοι ἔχουμε ὑποστῆ οἱ ἴδιοι ἢ ἔχουμε διδάξει ἄλλους μ' ἓναν ἀνάλογο τρόπο. Καὶ ἔχουμε ἴσως δια-

πιστώσει την αποτελεσματικότητα ή και τὰ ὅρια μιᾶς τέτοιας ἀγωγῆς.

Θὰ μπορούσα νὰ ἐκφράσω σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο μία μικρὴ ἀντίρρηση ὡς πρὸς τὸν ὄρο «δια-θεματικότης». Θὰ ταίριαζε ἴσως καλύτερα ἂν εἶχαμε νὰ κάνουμε μὲ περισσότερα τοῦ ἐνὸς θέματα. Ἐνῶ, ἐδῶ, στὴν οὐσία, ἓνα θέμα προσεγγίζεται ἀπὸ ποικίλες σκοπιές. Μιὰ τέτοια «θεματικὴ» προσέγγιση θὰ μπορούσε νὰ ταιριάζει ὄχι μόνο στὴ σχολικὴ θρησκευτικὴ ἀγωγή ἀλλὰ στὴ γενικότερη θρησκευτικὴ ἀγωγή: στὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα, στὶς ἐκκλησιαστικὲς ὁμάδες νέων, σὲ παιδικὲς κατασκηνώσεις καὶ ὅπου ἄλλοῦ ὑπάρχει ἀνάγκη γιὰ ἀνοίγματα στὴν καθολικότητα τῆς γνώσης καὶ τῆς ἐμπειρίας. Ἀλλὰ καὶ στὴ γενικότερη ἐπικοινωνία τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὸ πλήρωμα καὶ τὸν κόσμος θὰ μπορούσε νὰ εἶναι ὠφέλιμη μιὰ τέτοια προσέγγιση: στὸ κήρυγμα, στὴ διακονία, στὴ θεραπευτικὴ διαδικασία καὶ ἄλλοῦ.

Διαθεματικές προσεγγίσεις

Εἶναι ὅπωςδήποτε φιλότιμες στὸ χῶρο τῆς ἐκπαίδευσης οἱ προσπάθειες ποὺ γίνονται ὥστε νὰ δοκιμασθοῦν μὲ καινούριο τρόπο μέθοδοι καὶ προσεγγίσεις. Ἀναφέρω τὴν προσπάθεια ποὺ ἡ Ἑνωσὴ Ἑλλήνων Φυσικῶν ἐγκαινίασε σὲ διάφορες περιοχὲς τῆς πατρίδος μας μὲ τοπικοὺς συλλόγους καθηγητῶν νὰ προσεγγίσει τὸ **Φῶς** διαθεματικὰ καὶ νὰ ἐκδώσει σὲ ἓναν κομψὸ τόμο τὶς εἰσηγήσεις τῶν εἰδικῶν πάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα. Ἡ πρωτοβουλία ἀναλήφθηκε ἐν ὄψει τοῦ Παγκοσμίου Ἑτους Φυσικῆς 2005 (**Φῶς... μιὰ διαθεματικὴ προσέγγιση**, Ἀθήνα, Μάιος 2005, 188 σ.).

Εἶναι ἐπαινετὴ καὶ ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ ἡ ὀργάνωση ἀπὸ τὴν ἴδια Ἑνωσὴ ἐνὸς πετυχημένου διεθνoῦς διεπιστημονικοῦ συνεδρίου στὴν Ἀθήνα 16-19 Ἰουνίου 2005 στὸ Ἴδρυμα Εὐγενίδου, ἀφιερωμένου στὴ διαθεματικὴ προσέγγιση τῆς Ἐπιστήμης μὲ τὴν Τέχνη: Ἀναζητώντας τὰ κοινὰ σημεῖα, συζητώντας τὶς διαφορὲς. Κατάληξη τοῦ συνεδρίου ἀπο-

Ἄββα Δωροθέου*

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΚΟΛΥΜΒΗΣΕΩΣ

Πολλοὶ ἄνθρωποι γιὰ πολλοὺς λόγους κολυμποῦν στὴ θάλασσα. Μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς ξέρουν πραγματικὰ καλὸ κολύμπι καὶ ὅταν ἔρχεται καταπάνω τους τὸ κύμα, σκύβουν καὶ λουφάζουν ἀπὸ κάτω του μέχρι νὰ περάσει. Ἐτσι ἐξακολουθοῦν νὰ κολυμποῦν ἀκίνδυνα. Ἄν ὅμως θελήσουν ν' ἀντισταθοῦν, τὸ κύμα τοὺς σπρώχνει ἔξω καὶ τοὺς ἐκσφενδονίζει πολὺ μακριά. Πάλι, μόλις ἀρχίσουν νὰ κολυμποῦν ἔρχεται καταπάνω τους ἄλλο κύμα. Ἄν πάλι ἀντισταθοῦν, πάλι τὸ κύμα θὰ τοὺς σπρώξει καὶ θὰ τοὺς πετάξει ἔξω καὶ τὸ μόνο ποὺ κατορθώνουν εἶναι νὰ συντρίβονται, χωρὶς καθόλου νὰ προχωροῦν. Ἄν ὅμως, ὅπως εἶπα, σκύβουν καὶ ταπεινωθοῦν κάτω ἀπὸ τὸ κύμα, αὐτὸ περνάει χωρὶς νὰ τοὺς κάνει κακό. Ἐξακολουθοῦν τότε νὰ κολυμποῦν ὅσο θέλουν καὶ τελειώνουν τὴ δουλειά τους. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τοὺς πειρασμούς. Ἄν κανεὶς βαστάσει τὸν πειρασμὸ μὲ ὑπομονὴ καὶ ταπείνωση, τὸν ξεπερνάει χωρὶς νὰ πάθει κακό. Ἄν ὅμως παραμείνει μὲ τὴν καρδιά γεμάτη λύπη καὶ ταραχὴ καὶ θεωρώντας καθέναν αἴτιο τοῦ κακοῦ ποὺ τοῦ συμβαίνει, κολάζει τὸν ἑαυτόν του, φορτώνοντας πάνω του τὸν πειρασμὸ. Ἐτσι ὄχι μόνο δὲν ὠφελεῖται ἀπ' αὐτόν, ἀλλὰ καὶ βλάπτεται.

τέλεσε ή ήμερίδα τής 19ης Ιουνίου με θέμα: 'Επιστήμη και Τέχνη στην Έκπαίδευση.

Για φέτος, σχολικό έτος 2005-2006, ή Ένωση Έλλήνων Φυσικών, όπως ανήγγειλε στο συνέδριο ό Α' Αντιπρόεδρος της κ. Παναγιώτης Φιλντίσης, έχει προγραμματίσει ν' ασχοληθεί με τή διαθεματική προσέγγιση του **Κύματος**, των κυμάτων. Υποθέτω ότι θα είναι έξίσου ανάλογες οι ειδικότητες, όπως και στην περίπτωση του Φωτός, που θ' ασχοληθούν να παρουσιάσουν τις διαφορετικές έπόψεις. Άλλά και μέσα στην ίδια ειδικότητα πάλι θα ποικίλουν οι προσεγγίσεις και διαφορετικά θα προσδιορίζουν τó μήκος και τó πλάτος... κύματος.

Άν πάρουμε τήν εκκλησιαστική παράδοση για παράδειγμα:

- ή **βυζαντινή άγιογραφία** έχει χίλιες δυό παραλλαγές κυμάτων από τόν Ιορδάνη ποταμό με τή βάπτισή του Κυρίου, τή θάλασσα με τó κήτος του Ιωνά, τις λίμνες τής Παλαιστίνης μέχρι τή διάβαση τής Έρυθρας Θαλάσσης και πολλές άλλες.

- ή ποίηση ως **ύμνογραφία** με άπαραμιλλους στίχους έχει περιγράψει τά κύματα τής θαλάσσης ή τά ύδατα των ποταμών (βλ. τόν Κανόνα του Όρθρου του Μ. Σαββάτου τής ύμνογράφου Κασσιανής).

Η περιγραφή δέν παραμένει σε επίπεδο φυσικού φαινομένου. Τό φυσικό φαινόμενο όδηγεί σε πνευματικά φαινόμενα και σε τρόπους πνευματικής ζωής, όπως διαφαίνεται σε κείμενα μεγάλων πνευματικών διδασκάλων:

- ό άββās Δωρόθεος δίνει μαθήματα κο-

λυμβήσεως στα βαθειά καθοδηγώντας τους μαθητές του με άριστοτεχνικό τρόπο να ξεπεράσουν τά κύματα (βλ. κείμενο στα Έργα Άσκητικά των Έκδ. «Έτοιμασία», Καρέας 1993, ΙΓ' Διδασκαλία, παράγραφος 140, σ. 310-313).

- άλλου, στις θαυμαστές ιστορίες των μεγάλων άσκητών τής Αιγύπτου, γίνεται λόγος για «κύματα κατανύξεως» (βλ. Π. Β. Πάσχου, Έξήνθησεν ή έρημος, έκδοση Άποστολικής Διακονίας, Άθήνα 2004, σ. 130, 149).

Όπως διαπιστώνετε, ύφίσταται ποικιλία προσβάσεων και σε ένα μόνο χώρο. Είναι κατανοητός ό έμπλουτισμός που μπορεί να προκύψει όταν διαπλέκονται με θετικό τρόπο διαφορετικοί χώροι και περιχωρούνται μεταξύ τους έτσι ώστε να δημιουργήσουν ένα έναίο χώρο ανταλλαγών.

Οι άναγνώστες μας δέν έχουν παρά να επιχειρήσουν με άφορμή τó **Κύμα** να ενεργοποιήσουν τή σκέψη τους εφαρμόζοντας σε ποικίλους τομείς τήν άρχή τής διαθεματικότητας. Έχουν, λοιπόν, «θέμα» ένασכולήσεως.

Καλή τους έπιτυχία!

* Έργα Άσκητικά, ΙΓ' Διδασκαλία, Για τó ότι πρέπει να ύποφέρουμε τους πειρασμούς άτάραχα και εύχάριστα, παραγράφος 140, Έκδ. «Έτοιμασία», Ι. Μονής Τιμίου Προδρόμου, Καρέας 1993, σ. 313.

** Φωτογραφία: Γιώργου Κόρδη, εικόνα από του Φώτη Κόντογλου, Σκληρό τάμα, Έκδ. Άρμος 2003, σ. 12.

Τό περιοδικό «Έφημέριος» με τήν άνύστακτη ύποστήριξη του Μακαριωτάτου Άρχιεπισκόπου Άθηνών και πάσης Ελλάδος κ.κ. Χριστοδούλου άνανεώνεται βαθμηδόν για να έπιτύχει να ανταποκρίνεται στα σημερινά ενδιαφέροντα και τά προβλήματα των Κληρικών μας. Ζητούμε τήν ενεργό συμμετοχή όλων για συνεργασίες, προβληματισμό, ιδέες, ύποδείξεις, διορθώσεις με σύντομα κείμενα και ύπομονή για τυχόν καθυστέρηση δημοσιεύσεως. Ό χώρος είναι μικρός αλλά τίποτε δέν παραθεωρείται. «Πάρτε» τόν «Έφημέριο» στα χέρια σας! Σας περιμένουμε.

ΛΙΧ.